

YANIŞLARIN ADLANDIRILMA YOLLARI

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ*

Öz

Türk halı ve düz dokumalardaki yarışlar birçok açıdan değerlendirilebildiği gibi bir dil göstergesi (sembol) olarak da incelenilmektedir. Aslında bir görsel sanat ürünü olan yarışlar, dokuyucular tarafından binlerce yıldır Türkçenin sunduğu imkânlar çerçevesinde adlandırılmıştır. Bu adlandırma sürecinde, yarışların anlam özellikleri bakımından birbirinden farklı yollarla adlandırıldığı ve böylece yarışların anlamlandırma sürecine göre de incelenebileceği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkçe, Adlandırma, Yarış, Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygıları.

Abstract

The Ways Of Naming “Yarış” In Turkish Carpets And Rugs

The word “yarış” on Turkish carpets and rugs can be assessed in many respects and as a symbol as well. The weavers have named yarış, which are the products of visual art in fact, in accordance with the Turkish language facilities for thousands of years. It is observed that in this naming process “yarış” have been named in different ways in terms of meaning properties and thus “yarış” can be examined by signification process.

Key words: Turkish, Naming, “Yarış”, Turkish Carpets and Rugs.

Yarış Terimi

Binlerce yıllık bir geçmişi bulunan Türk kültürünün, en önemli madde öğelerinin başında halı ve düz dokuma yaygılar gelmektedir. Orta Asya’da, göçerevli bir yaşamın çok önemli bir parçası olarak ortaya çıkan

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
mustafakaratas2003@yahoo.com, mustafakaratas@nevsehir.edu.tr

ve daha sonraki yüzyıllarda Türklerin yaşadığı her coğrafyaya bir sanat olarak taşınan halı ve düz dokuma ürünleri, üzerlerindeki yanışlarla binlerce yıllık geçmişin görsel bir bağı konumundadır.

Türk halı ve düz dokuma sanatında, “Her biri tek başına bir varlık taşımadığı halde, bir bütünü bir bezemenin bir süsün anlamlı parçası” olarak tanımlanan¹ yanış için kaynaklarda veya yörelerde genellikle *motif*, *desen*, *model*, *yanış* (*yağnuç*, *yagnış*), *motif*, *oyu*, *tabak*, *naniş*, *örnek* ve *organtı* (*öğrenti*), *su* adlarının kullanıldığı kaydedilmiştir.²

Yukarıda belirtilen ve kısaca “en küçük ve anlamlı süs unsuru” için Türkçede *örnek*, *nakiş*, *bezek*, *çitlik*, *şekil*, *süs*, *işlengi*, *en-im*, *göl/gol*, *sayma*, *oy*, *oya oyum*, *bediz*, *bedüz* kelimelerinden birinin kullanılabileceği de belirtilmiştir.³

Araştırmacılar tarafından daha çok *motif* ve *desen* kelimeleri kullanılmasına rağmen, Anadolu Türk halı ve düz dokuma sanatının icra edildiği yörelerde bu kavram için halk arasında en yaygın kullanılan terimin *yanış* olduğu tespit edilmiştir.⁴ *Derleme Sözlüğü*’nde ise yanışın; *yanış*, *yaneç*, *yaneş*, *yanış*, *yanışa*, *yanıç*, *yanuç*, *yağnuş* gibi şekillerinin de kullanıldığı kaydedilmiştir.

Anadolu ağızlarında çok yaygın bir şekilde kullanılan *yanış* kelimesinin kökünün, Clauson’un “*model*, *tarz*” anlamlarıyla kaydettiği⁵ ve *Kutadgu Bilig*’de de “*merkez*, *âdet*, *kaide*, *tarz*” anlamlarıyla geçen⁶ T. *yañ* kelimesi olduğu düşünülmektedir. Buna göre, *yañ* ismine {+ı} isimden fiil yapma eki getirilerek **yanı* - “*model oluşturmak*” fiili yapılmış, oradan da “*oluşturulmuş model*” anlamında *yanış* sözü ortaya çıkmış olmalıdır: *Yañ* “*tarz, model*” > **yañ*+ı- “*tarz, model oluşturmak*” > *yañ*+ı-ş “*oluşturulmuş model*”.⁷

Göçerevli yaşamın temel bir ihtiyacı olan halı ve düz dokuma yaygular, Türklerin zihnindeki kavramları, iplik aracılığıyla somutlaştırıp uyguladığı önemli bir kültür ögesidir. Nesnelere taklit edilmesiyle oluşan somut şekiller veya dünya görüşünün, duyguların veya düşüncelerin somutlaştırılmasıyla beliren soyut şekiller, Türk halı ve düz dokuma sanatında yanışların, desenlerin ve kompozisyonların ortaya çıkmasını sağla-

¹ Sadık Tural, “Halı’nın İşlevinin Özel Bir Göstergesi”, *Arış*, Yıl: 1, Sayı: 4, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, s. 12, Ankara 1998.

² Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yayguları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, s. 71, Ankara 2000.

³ Sadık Tural, “a.g.m.”, s. 8-12.

⁴ Mustafa Karataş, *Türk Dilinde Yanış (Motif) Adları -Anadolu Sahası-*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 6-8, Muğla 2013.

⁵ Sir Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 940, İngiltere 1972.

⁶ Reşid Rahmeti Arat, *Kutadgu Bilig (İndeks)*, Metni Yayına Hazırlayanlar: Kemal Eraslan-Osman Fikri Sertkaya-Nuri Yüce, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. 520, Ankara 1979.

⁷ Mustafa Karataş, *a.g.e.*, s. 5-10.

mıştır.⁸ Dolayısıyla, yanışlar sadece halı veya düz dokuma örneklerinde görülen birer sanat eseri olmaktan öte, “sosyal tarih”in dile geldiği veya getirildiği tanıklar ve belgeler olarak değerlendirilebilir. Halı veya düz dokumalar üzerindeki yanışlar bu özellikleriyle görsel bir dil olarak kabul edilebilmektedir⁹ ve “Kilimlerin dilinden anlayanlar, onu kitap gibi okur, dokuyanın ne demek istediğini hemen anlar.”¹⁰ Bu nedenle yanışlar da tıpkı imgeler, metinler ve sözlü ifadeler gibi önemli birer tarihî kanıt olarak değerlendirilebilmektedir.¹¹

Halı ve düz dokuma yaygılarda bir “biçim” olarak görülen yanışlar, gösterge türlerinden “görüntüsel gösterge” (ikon) türüne girmektedir. Ayrıca, yanışlar birer biçim olarak simge veya damga olarak da incelenebilmektedir. Ancak bu şekiller tarih boyunca daima adlandırılarak yaşadığı için yanışın biçimi ile ona yakıştırılan veya konan ad daima birlikte yaşamıştır.

Varlığın, insan tarafından kavranması ve diğer insanlar ile kurulan ilişkide sözün öznesi veya nesnesi olması, insanın nesne ve olayları adlandırmasıyla başlamıştır. Kelimelerin varlığı da insanların göstergeler oluşturabildiklerini, bu kelimelerin gerisinde ise sınıflandırma becerisinin yattığını, sınıflandırma sayesinde de kavramların oluştuğunu göstermektedir.¹² Ancak dile sadece bir gösterge dizgesi (sistemi) olarak da bakılmamalıdır. Eğer dilin sadece bir gösterge dizgesi olduğu kabul edilirse ad verilmeden önce de onların var olduğu düşünülebilir. Bu durumda da adlandırma sadece var olana bir isim vermektan ibaret olur. Oysa dil, nesnelere adlandırarak onu dünyaya dâhil eder ve böylece ‘dilin varlığı, varlığın diline dönüşür.’ Dolayısıyla “dil ve insanî varoluş birbirini karşılıklı olarak gerektirir. İnsanın zuhur etmesi dil sayesindeyken, dilin kendini ifşa etmesi de onu konuşan özne sayesindeyken.”¹³

Nesne veya olayların adlandırılma süreci göz önüne alındığında nesne veya olayın insan zihninde “var olması, gerçek hale gelmesi” insanın o

⁸ Bu özellikleri ile halı ve düz dokuma ürünleri, Sadık Tural tarafından, malzemeleri bakımından “malzemesi yün ve pamuk olanlar”, uyardıkları organ ve organ grubu bakımından da “göze hitap eden” ve “tek boyutlu” sanatlar grubuna dâhil edilmiştir. (Sadık Tural, “Estetik Duyarlılık Konusunda Kavramlaştırma Denemesi”, *Erdem (Aydın Sayılı Özel Sayısı)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Cilt: 9, Sayı: 27, s. 1266-1267, Ankara 1997.

⁹ Mustafa Aksoy, “Kültür Sosyolojisi Açısından Halı-Kilim Sanatı ve Etnografik Eserlerdeki Damgaların Dili”, *38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (İCANAS, 10-15.09.2007)*, *Maddi Kültür Bildirileri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Cilt: 1, s. 87-89, Ankara 2008; Abdülkadir Ersoy, *Anatolian Carpets and Weavers*, Ersoy Ersoy Publication, s. 31-37, Ankara 1987.

¹⁰ Mehmet Önder, “Anadolu’da Kilimler de Konuşur”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Yıl: 3, Sayı: 11, s. 47-49, 1991.

¹¹ Peter Burke, *Afişten Heykele Minyatürden Fotoğrafa Tarihin Görgü Tanıkları*, Kitap Yayınevi, s. 13, İstanbul 2003.

¹² Fatma Erkman-Akerson, *Göstergebilime Giriş*, Multilingual Yayınları, s. 36, İstanbul 2005.

¹³ Aliye Çınar, “Yaşayan Bir Varlık Olarak Dil”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 5, s. 115, Ankara 2005.

nesne veya olayı adlandırmasıyla gerçekleşmiştir, denilebilir. Bu nedenle, özellikle nesnelere adları insanlar için çok önemli olagelmıştır.

Yanırların Adlandırılması ve Dil Göstergesi

Dış dünya algısının nesne (figür), çizgi, iplik, renk vb. unsurlarla görsel bir sanata dönüşümü olarak değerlendirilebilecek olan yanırlar hem bir biçim hem de bir gösterge özelliği taşımaktadır. Bu nedenle, yanırlar birer gösterge olarak da incelenebilir. Halı ve düz dokuma sanatında kullanılan ve gösterilen ile gösteren arasında bir benzerlik ilişkisine dayanan yanırlar birer *görüntüsel gösterge* (ikon)dir.

Yanış şekli bir gösterge olarak kabul edilse de bu şeklin adı olmadığı sürece bir dil göstergesi (simge) olarak kabul edilemez. Bundan dolayı, yeryüzündeki her varlık adlandırılabilirdiği gibi yanırlar da adlandırılmıştır. Böylece dil dışı bir gösterge, bir dil göstergesi (simge) haline getirilmiştir. Ancak her iki gösterge de, biçim ve onun adı şeklinde en başından itibaren birlikte kullanılmaya devam etmektedir.

Benzerlik ilişkisine dayanan *görüntüsel gösterge*¹⁴ özelliği gösteren yanırların adlandırılmasıyla yeni bir gösterge dizgesi ortaya çıkmış olur. Buna *dil göstergesi* adı verilmektedir. Yanış adlarının birer dil göstergesi olarak incelendiği çalışmamızda¹⁵, sadece Anadolu sahası düz dokuma ve yaygı sanatında 5213 yanış adının kullanıldığı ve bu adların yapılarına, kaynaklarına ve anlam dünyalarına göre çok dikkat çekici özellikler sergiledikleri tespit edilmiştir. Tespit edilebilen yanış adlarının anlam dünyasındaki en önemli özelliğın, yanırların adlandırma sürecinde birinden farklı yollar olduğu görülmektedir.

Yanırların Adlandırılma Yolları

Bir iletişim dizgesi olarak dilin en önemli özelliği, karşı tarafa iletilen duygu ve düşüncelerin ses/şekil ve anlam açısından ortak unsurlardan (gösterge) oluşmasıdır. Bu unsurlardan biri olan ses veya şekil, dilin somut veya söze dökülen, ifade edilen şeklidir. Dilin bu boyutu, göstergebilimde *gösteren* adıyla belirtilmektedir. Dilin ikinci katmanı olan ve "*Dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce; içerik*"¹⁶ veya "*Dilde birer gösterge niteliğiyle yer alan, insanın dünya bilgisine dayalı birtakım belirleyicileri bulunan sözcüklerin belli bir bağlam ve*

¹⁴ Görüntüsel göstergede bir görüntüyle (portre, resim, çizim, yanış vb.) doğal dil (dil göstergesi) kullanılmadan bilgi veya iletiler aktarılmaktadır. Burada nedensiz bir uzlaşımın çok tam bir benzerlik ilişkisi bulunmaktadır (Zeynel Kıran-Ayşe Eziler Kıran, *Dilbilimine Giriş*, Seçkin Yayınevi, s. 57, Ankara 2010). Ancak yanışın göndergesinin bilinemediği ya da yanış ile (gösteren) göndergesi arasında benzerlik ilişkisi kurulamadığı örnekler için görüntüsel gösterge tanımı yapmak çok zordur.

¹⁵ Mustafa Karataş, *a.g.e.*,

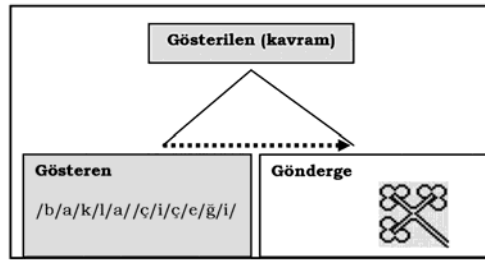
¹⁶ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yayınları, s. 18, İstanbul 2002.

*belli bir konu içinde ilettikleri kavram*¹⁷ olarak tanımlanan *anlam* ise dilin gözle görülemeyen, soyut dünyasıdır ve dil göstergesinde *gösterilen* olarak adlandırılmaktadır. Dilin bu iki katmandan oluştuğu göz önüne alındığında, adlandırma sürecinin sadece bir varlığı ses veya şekle bağlama değil, aynı zamanda, “*varlığa anlam verme eylemi*” olduğu için bu süreç aynı zamanda bir *anlamlama* (signification) sürecidir.¹⁸ Bu nedenle, her adlandırma bir anlamlama her anlamlama da bir adlandırma olduğu için yanlış adlarının anlam dünyası, yanlışların anlamlandırma yollarına göre şekillenmektedir. Buna göre, yanlışlar *anlamlama* sürecine göre iki başlık altında incelenmektedir.¹⁹

1. İlk (Özgün) Adlandırma Yoluyla Verilen Yanlış Adları

Dilin oluşumunda *kümeleme ve kavramlaştırma* süreçlerinden sonra gelen *adlandırma* sürecinde insan, öncelikle, çevresindeki varlıkları belli bir ses/şekil ile işaretlemiştir (kodlama). Bu işaretleme ile oluşan ve dilin temelini oluşturan adlar, birer dil göstergesi olarak insanın zihninde o varlıklar ile ilgili ilk bilgileri oluşturmuştur. İşte insanın herhangi bir varlıkla ilgili ilk bilgileri, o varlığın ilk anlamıdır ve insan o varlıkla ilgili bilgilerini artırdıkça o varlığın anlamları da artmakta ve değişmektedir. Benzerlik ilişkisiyle ortaya çıkmış ve görüntüsel gösterge (ikon) olarak tanımlanabilecek yanlışlar hariç tutulursa, genel olarak yanlışların neyi gösterdiği, işaret ettiği veya göndergesinin ne olduğunun bilinmesi çok zordur; ancak yanlışların adlandırılmasıyla ortaya çıkan dil göstergelerinin (simge) çözümlenmesi mümkündür (Şekil 1):

Şekil 1:
Bir Dil Göstergesi Olarak Yanlış Adının Anlam Üçgenindeki Görünümü²⁰

¹⁷ Doğan Aksan, *Anlambilim*, Engin Yayınevi, s. 48, Ankara 1999.

¹⁸ Berke Vardar, *a.g.e.*, s. 21; Doğan Aksan, *a.g.e.*, s. 30; Soner Akşehirli, *Temel Anlambilim (Semantik) Kavramları Üzerine Bir İnceleme*, Ege Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 167, İzmir 2004.

¹⁹ Yanlış adlarının bir gösterge olarak incelenmesinde, yanlışın şeklinin tespit edilememesi, yanlış adının anlamının bilinmemesi vb. gibi bazı önemli zorluklar bulunmaktadır. Bu nedenle, yanlış adlarındaki adlandırma türü ve anlam olayları, yukarıda bahsedilen eksiklikleri taşımayan örnekler üzerinde gösterilmiştir.

²⁰ “*Baklaçiçeği yanlış*” için bkz. Berna Sevinç, *Geleneksel Milas Hatları Desen ve Kompozisyon Kataloğu*, Milas Belediyesi Kültür Yayınları, s. 35, Milas 2005.

İnsanların çevrelerindeki nesne ve hareketlere verdikleri adlarla gerçekleştirdikleri ilk adlandırmalar, daha sonraki zamanlarda benzerlik ilişkisine dayanılarak o nesne veya hareketlere benzeyen unsurlara da aynı adın verilmesi sonucunu doğurmuştur. Çünkü benzetme (anoloji), “İnsan mantığının en erken gelişmiş düşünüş düzeneği” olarak kabul edilmektedir.²¹ Bu “benzetme” (anoloji) gücü sayesinde insan, içinde bulunduğu düzenekteki çeşitliliği kümeleyerek “kavramaya” çalışmıştır. Bu çaba “Sadece insan zihnidir ki şeyleri düzene sokabilir.” düşüncesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.²² Dolayısıyla, örneğin dokuyucuların, dokudukları bir halıda bir nesneye benzeterek yaptıkları yanışa da aynı adını verdikleri görülebilmektedir. Buna göre Türkler, iki ayrı gönderge için aynı göstereni kullanmaktadırlar. Böylece, birincisi nesne, ikincisi yanış olmak üzere iki farklı adlandırma görülmektedir.

Birinci adlandırma Türk tarihinde daha eski olması beklenen somut bir nesnenin adlandırmasıdır. Burada bir kelime bir kavrama karşılık ilk kez verilirken (vaz’ edilirken) biçim ve içerik/anlam arasındaki ilişki toplumsal uzlaşmaya dayalıdır. Bu tür adlandırmalar Arap belagatinde “irticâli vaz” olarak tanımlanmaktadır. Bu ilk adlandırma (vaz’) sonrasında benzer kavramlar aynı kelimeye farklı yollarla yüklenebilir.²³ İşte burada yeni bir adlandırma söz konusudur.

Yukarıda verilen bilgilere göre, örneğin, /k/ü/p/e/ adı ile işaretlenen nesne, insanın o varlıkla ilgili ilk bilgisini (“kulak memelerine takılan süs eşyası”) ortaya çıkarmıştır (Şekil 2). Bu süreç; dil, dolayısıyla da insanlık tarihinin adlandırma tecrübelerinin ilk örnekleridir. Bu tecrübelerle göre, insan önce çevresindeki somut nesne veya varlıkları adlandırmış olmalıdır.

Bir varlığın adlandırılmasından farklı bir adlandırma örneği olan yanışların adlandırılmasında farklı yollar kullanılabilir. Bunlar, “İlk (Özgün) Adlandırma” ve “İkincil Adlandırma” yollarıdır:

“İlk (özgün) adlandırma” yoluna göre, benzerlik ilişkisiyle veya farklı bir ilişkiyle ortaya çıkmış olan yanışlar, dokuyucu kadınlar tarafından yeni bir adla adlandırılmaktadır. Bu yanış, adlandırılırken dildeki kelimelerden, eklerden veya söz dizimi kurallarından yararlanılarak bir ad verilir. Ancak bu ad o dilin var olan sözlüklerinde henüz bir sözlükbirim²⁴ değildir.

²¹ Alâeddin Şenel, *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, s. 201, Ankara 2009.

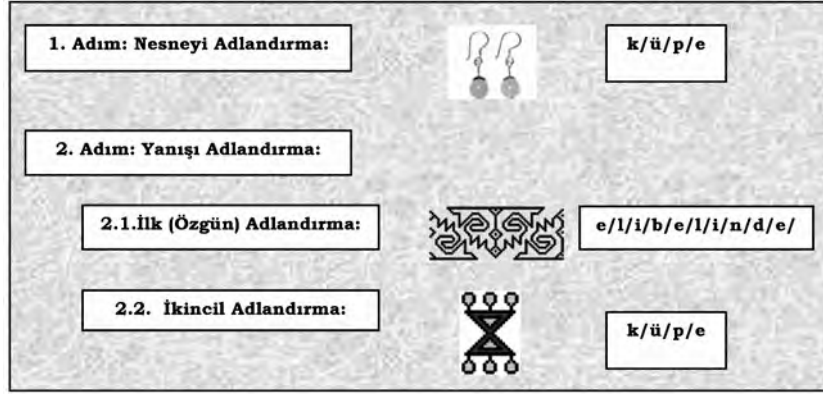
²² Selçuk Mülayim, *Değişimin Tanıkları-Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi*, Kaknüs Yayınları, s. 98, İstanbul 1999.

²³ Mehmet Ali Şimşek, “Delâlet Kavramı Çerçevesinde Lafız ve Anlam İlişkileri”, *Nüsha (Şarkiyat Araştırmaları Dergisi)*, Sayı: II, s. 83, 2001.

²⁴ “Sözlük birim, türev, bileşik biçim vb. değişik boyuttaki birimlere verilen ortak ad”, Berke Vardar, a.g.e., s. 185. “Anlamı olan en küçük dilsel birim; dilin birinci eklemlilik düzeyini oluşturan en küçük anlamlı birimlerin her biri; en ufak gösterge”, Berke Vardar, a.g.e., s. 19.

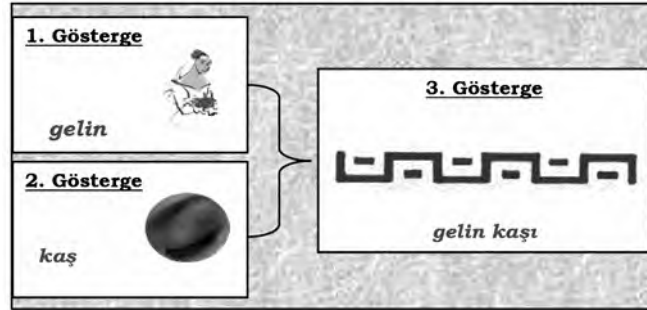
Bu adlandırmayla bir yanış adı olarak ilk defa *anlambirim*²⁵ haline getirilmektedir.

Şekil 2: Nesne veya Yanışları Adlandırma Adımları ve Yolları

Örneğin, Şekil 3'te de görüldüğü gibi Türk halı ve düz dokuma sanatında *gelin kaşı*²⁶ adlı bir yanış adı bulunmaktadır. Bu yanış adındaki /gelin/ ve /kaş/ göstergeleri dilde kullanılmasına rağmen, /gelin kaşı/ göstergesi (incelenebildiği kadarıyla) Türkçenin sözlüklerinde bir sözlük girdisi (lexical entry) olarak yer almamaktadır. Bu bilgiden hareketle, *gelin kaşı* adının daha önce, “toplumun tecrübeleriyle elde edilmiş ve sabitleştirilmiş” olan bir anlamının, yani sözlük anlamının bulunmadığı söylenebilir.²⁷ Daha önce bir varlığın adı olarak kullanılmadığına göre, *gelin kaşı* yanış adı *İlk (özgün) bir adlandırma* olarak değerlendirilmektedir. Bu adın ilk anlamı da “Bir yanış adı” olarak ortaya çıkmaktadır:

Şekil 3: Gelin, Kaş ve Gelin Kaşı Göstergeleri

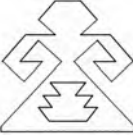

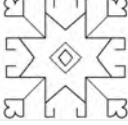

²⁵ “Anlamı olan en küçük dilsel birim; dilin birinci eklemlilik düzeyini oluşturan en küçük anlamlı birimlerin her biri; en ufak gösterge”, Berke Vardar, a.g.e., s. 19.

²⁶ Neriman Görgünay Kırzioğlu, *Eşme Kilimleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, s. 10, Ankara 1994.

²⁷ Rıza Filizok, *Anlam Analizine Giriş*, İzmir Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 89, İzmir 2001.

Yanış adlarındaki ilk (özgün) adlandırma örnekleri, dildeki yaratıcılığın örnekleri olarak da değerlendirilmelidir; çünkü bu örneklerin bazılarında bir “alışılmamış bağdaştırma” bulunmaktadır. “anlam belirleyicileri, anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmayan birleştirmeler” olarak tanımlanan bu tür bağdaştırmaların dilde genellikle daha çok şiirde kullanıldığına dikkat çekilmiştir.²⁸ Dilde yaratıcılığın bir göstergesi olarak değerlendirilebilecek bu tür adlandırmalarda, *önlük tabağı* yanış adında olduğu gibi, alışılmamış bağdaştırmalarla da karşılaşılabilir. Anadolu sahası Türk halı ve düz dokuma sanatında kullanılan yanışların önemli bir kısmının ilk (özgün) adlandırma örneği olduğu görülmektedir (Tablo 1):

Tablo 1: İlk (Özgün) Adlandırma Örneği Olan Yanışlar

Ad	Şekil	Yöre
<i>Aman kız</i>		Afyonkarahisar ²⁹
<i>Beli boğuk</i>		Kayseri ³⁰
<i>Dikmeli susma</i>		Van-Hakkâri ³¹
<i>Önlük tabağı</i>		Balıkesir (Yağcıbedir) ³²
<i>Yanlama topu</i>		Kırşehir ³³

²⁸ Doğan Aksan, *a.g.e.*, s. 82-86.

²⁹ Yusuf Durul, *Türk Yörük Kilimleri (Niğde Yöresi)*, Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi, s. 22, İstanbul 1977.

³⁰ Yusuf Durul, *a.g.e.*, s. 71.

³¹ Adem Çelik, “Doğu Beyazıt ve Çevresi El Dokuma Yaygıları”, *Güneşin Doğduğu Yer Doğu Beyazıt Sempozyumu*, s. 368-384, 2004.

³² A. Orhan Sekendiz, *Balıkesir Yöresi Yağcıbedir Halıları Motif Envanteri*, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Yayınları: 002, s. 25, Balıkesir 1997.

³³ Recai Karahan, “Kırşehir Kilimlerinin Dünü Bugünü”, *Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri, Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 69, Ankara 1997.

2. İkincil Adlandırma Yoluyla Verilen Yanış Adları

Eşzamanlı bir incelemede, bir dildeki her türlü değişimin aslında bir bozulma veya sapma olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bir dil içerisindeki her türlü yeniliğin üç kaynağı olduğu belirtilmektedir.

Bunlardan birincisi türetme, ikincisi değiştirme, üçüncüsü ise alıntı yapmaktır.³⁴ Dildeki değişimlerin birinci kaynağı olan türetmede var olan bir sözlük birimden yeni bir kelime türetilmektedir. İkinci kanal olan değiştirmede yine var olan bir kelimedeki ses ve anlam değişimleri gerçekleşmektedir. Üçüncü kanal olan alıntı yapmada ise yine başka bir dilden kullanılmakta olan kelime alınmaktadır. Görüldüğü üzere, dilde yeni bilgileri karşılamak üzere kullanılan türetme, alıntı yapma ve değiştirme kanallarının hepsinde de var olan bir kelimedeki yeni bir kelimeye ulaşılmaktadır.³⁵ Bu durum göz önüne alındığında günümüzde artık sıfırdan bir kelime türetmenin mümkün olmadığı söylenebilir.³⁶ Bu nedenle, yanış adlandırmalarının ikinci yolunda, yanışa verilen ad aslında başka bir nesnenin adıdır. Böylece yanış adlandırılırken, yeni bir anlamla yapılmış olur. Buna göre, “İkincil Adlandırma Yoluyla Verilen Yanış Adları”nda üç farklı anlamlama türü görülmektedir.

2.1. Anlam Değişmesi

Dünyada sınırsız varlıklar içerisinde yaşayan ve bu varlıklarla kurduğu ilişkiler sonucunda sürekli yeni bilgilerle karşılaşan insan, bu varlıkları adlandırabilmek için dilin sınırlı imkânlarını kullanmak zorunda kalmaktadır. Bu durumda, sonlu biçimlerle sonsuz evrenin anlatılma çabası içinde olan insan, bu yeni bilgileri adlandırma sürecinde farklı yollar izlemektedir. Yeni bir bilginin (yeni bir yanış) karşılanması için kullanılan yöntemlerden biri olan *değiştirme*, göstergelerin ses, şekil veya anlamlarında gerçekleşmektedir. Dil biliminde, “Anlamlı dil birimlerinin içerik düzenlemelerinde ortaya çıkan değişiklik”³⁷ şeklinde kısaca veya “Bir göstergenin başlangıçta dile getirdiği kavramda bir daralma, bir genişleme belirmesi ya da aynı sözcüğün bir zaman sonra başka bir kavramı anlatır duruma gelmesi”³⁸ şeklinde biraz daha ayrıntılı tanımlanan anlam değişmesi göstergebilime göre de, bir göstergenin birden çok göndergesinin ortaya çıkması, yani bir sözlüksel birimin art zamanlı olarak tarihsel süreç içinde birden çok gönderge için kullanılmasıdır.

³⁴ Günay Karaağaç, *Dil, Tarih ve İnsan*, Akçağ Yayınları, s. 20, Ankara 2002.

³⁵ Bu, “uydurma” adı verilen üretimler için dahi geçerli bir durumdur.

³⁶ Bu konuda bazı istisnalar da bulunmaktadır. Kimyacı Van Helmont tarafından, Grekçe kökenli *kaos* kelimesinin değiştirilerek *gaz* teriminin ve Türkçede yine aynı şekilde son dönemlerde kullanılan *fırt* kelimesinin “sıfırdan” üretildiği kaydedilmiştir. (Özcan Başkan, *Dilde Yaratıcılık*, Multilingual Yayınları, s. 159, İstanbul 2006.

³⁷ Berke Vardar, *a.g.e.*, s. 20.

³⁸ Doğan Aksan, *a.g.e.*, s. 88.

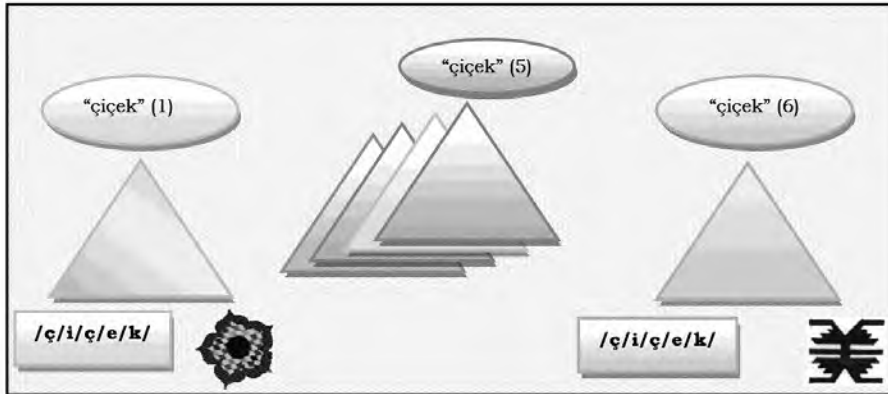
Anlam değişimiyle ilgili verilen bilgiler göz önüne alındığında, yanlışların adlandırılmasıyla birlikte dil göstergesi olan yanlış adının da aslında bir anlam değişimine uğradığı görülmektedir.

*“Kişi veya toplum, yeni bir bilgiye kendisi ulaşmışsa, onu, hemen eski bilgilerinden birinin adı olan bir sözü, biçim veya anlamca değiştirerek adlandırır. Böylece eski bilgilerin adları ile yeni bilgilerin adları arasında bazılarının ‘dil içi dünya görüşü’ dedikleri eski bilgi ile yeni bilginin ilişkilendirilme zinciri ortaya çıkar. Kısacası, dillerin biçim ve anlam değiştirmeleri, eski bilgi-yeni bilgi ilişkisini ifade etmektedir.”*³⁹

Böylece halı veya kilim dokuyan bir dokuyucu yeni bir yanlış üretmek istediğinde yeni bir bilgiyle karşılaşmış olur ve onu adlandırma ihtiyacı hisseder. Bu adlandırmayı da yaparken eski bilgilerinden hareket eder ve daha önce sahip olduğu bilgilerle yeni bilgiyi karşılaştırır. Bu karşılaştırma sırasında ya benzerlikten ya da farklı etkenlerden (bitişiklik) hareket ederek eski adı (ör. çiçek), yeni bilgiye (yanlış) ad olarak verir.⁴⁰

Böylece, adlandırma süreci sonunda örneğin *çiçek* kelimesinin Türkçe sözlükteki⁴¹ 5 anlamına yeni bir anlam katılmış, dolayısıyla da kelimenin anlamı değişmiş olur (Şekil 4). Bu bilgilerden hareketle, “*İkincil Adlandırma*” örneği olduğu düşünülen yanlış adlarının aynı zamanda anlam değişimi örneği olduklarını söyleyebiliriz.

Şekil 4: /Çiçek/ Göstergesinin Anlam Değişimi

Anlam değişimlerinde *aktarmalar* büyük önem taşımaktadır. Bir varlık veya kavram adını başka unsurdan alıyorsa burada kesinlikle bir aktarma bulunmaktadır. “Anlatılmak istenen kavramın, onunla bir yönden benzerliği veya yakınlığı olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışılma-

³⁹ Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi*, 2. Baskı, Kesit Yayınları, s. 29, İstanbul 2009.

⁴⁰ Yusuf Durul, *a.g.e.*, s. 70.

⁴¹ *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

sı⁴² anlamına gelen *aktarmaların* en yaygın türleri, deyim aktarması ve ad aktarmasıdır.

2.2. Deyim Aktarması (Eğretileme, İstiare, Metafor) Yoluyla Verilen Yanış Adları

Aktarmaların en yaygın türü olan deyim aktarması, “Birbiriyle ilgisiz gibi görünen ama aralarında bir benzerlik ya da ortaklık olan iki nesne, olay veya durumun ‘gibi’ vb. edatlar kullanılmadan mukayese edilmesiyle oluşan retorik trop veya anlam olayı⁴³ şeklinde tanımlanmaktadır. Bir anlam sanatı olarak kabul edilen deyim aktarması, gösterge bilimi açısından ise “bir tasavvurun daha canlı, daha bilinen bir diğer tasavvurun işaretleriyle ortaya konulması” olarak tanımlanmıştır.⁴⁴

Karşılaştırma ve benzetme, dilin oluşum sürecindeki kümeleme basamağının ilk adımını oluşturmakta ve bu adımlar “İnsan mantığının en erken gelişmiş düşünüş düzeneği” olarak tanımlanmıştır Bu düşünüş şekli deyim aktarmasının da temelini oluşturmaktadır.

Anadolu sahası Türk halı ve düz dokuma sanatında kullanılan yanışların bir kısmı benzerlik ilişkisiyle adını başka bir unsurun adından almıştır. Bu nedenle yanışların adlandırılmasında (İkincil Adlandırma) da yukarıda ifade edilen deyim aktarması adı verilen anlam olayları görülebilmektedir.

Dokuyucu kadın, bir yanışı adlandırmak istediğinde yanışı neye benzetmek istediye ya da hangi nesneden esinlenerek bu yanışı dokuduyorsa (tasarladıysa) yanışa onun adını vermektedir. Örneğin, bir evin şeklinden esinlenilerek dokunmuş bir yanışın *ev*⁴⁵ şeklinde adlandırılması bir anlam değişimi ve aktarma olayıdır. Dolayısıyla *ev* sözlüksel birimi artık sadece içinde barınılan bir varlığın adı değil, bir yanışı da göstermektedir. Böylece bir varlık adı, yanışın adı hâline gelmiş olur. İşte bu örnek bir deyim aktarması örneğidir (Şekil 5):

Şekil 5: Yanış Adlarında Deyim Aktarması Süreci

⁴² Doğan Aksan, *a.g.e.*, s. 62.

⁴³ Soner Akşehirli, *a.g.e.*, s. 106.

⁴⁴ Soner Akşehirli, *a.g.e.*, s. 108.

⁴⁵ Neriman Görgünay Kırzioğlu, *a.g.e.*, s. 17.

Deyim aktarmasının en önemli özelliği benzerlik ilişkisi kurulabilen örneklerde gerçekleşmesidir. Bu nedenle, yanışın adı ile şekli arasında benzerlik kurulabilen örneklerde deyim aktarması aranmıştır. Buna göre, *şekil adlarından* (*gıvrım, sekizgen*), *hayvan adlarından* (*kurbağa, sinek, kuş*), *bitki adlarından* (*başak, turunç, portakal*), *nesne/eşya/varlık adlarından* (*küpe, makas, testere*), *organ adlarından* (*boynuz, parmak, tırnak*), *hareket adlarından* (*ağdırma, çatma, dikme*), *ilişki/nitelik adlarından* (*anaç, çaçaron*), *tabiat unsuru adlarından* (*göl, güneş, su*) yararlanılarak aktarılan yanış adları deyim aktarması örneği olarak kabul edilebilmektedir.

2.3. Ad Aktarması (Düzdeğişmece, Mürsel Mecaz, Metonimi) Yoluya Verilen Yanış Adları

Aktarmaların en yaygın bir diğer türü olan ad aktarması, en genel anlamıyla, “Bir varlığın, kendi adının yerine, o varlıkla çağrışım ilişkisi içindeki bir başka varlığın adıyla anılması; bir kelimenin yerini başka bir kelimenin alması.”⁴⁶ şeklinde tanımlanmaktadır. Ad aktarmasının birçok çeşidi bulunmakla birlikte en sık kullanılanları bütün yerine parçanın, parça yerine bütünün anılmasına dayanan örneklerdir.⁴⁷ Deyim aktarması ile ad aktarması arasındaki temel fark, deyim aktarmasının benzerlik ilişkisine, ad aktarmasının bitişiklik ilişkisine dayanmasıdır.⁴⁸

Anadolu sahası Türk halı ve düz dokuma sanatında kullanılan yanışların çoğu benzerlik ilişkisiyle adını başka bir unsurun adından aldığından bu tür yanış adlarında deyim aktarması adı verilen anlam olayı gerçekleşmiştir. Ancak bir kısım yanışın adlandırılmasında (İkincil Adlandırma) ise benzerlik ilişkisi dışında farklı ilişkilerden hareketle yanışların adlandırıldığı görülmektedir. Bu yanış adlarının “*ikincil adlandırma*” örneği olması, yanışın adının şekil ile birbirine benzememesi, yani ad ile şekil arasında bir benzerlik ilişkisi olmaması, ilişkinin bitişiklik ilişkisine dayanması ve elbette bu adın artık yeni bir anlamının ortaya çıkması, yanışın adını başka bir varlıktan almış olması bu örneklerde bir ad aktarması olabileceğini göstermektedir.

Anadolu sahası Türk yanışlarının bazıları adlarını kişi adlarından; millet, boy, oymak adlarından, yer veya renk adlarından alabilmektedir. Örneğin, bir kişinin adı olan *goçali* adının, *Goçali* adlı yolcunun devesiyle Göksu’yu geçerken boğulması olayından hareketle devesi üzerinde bulunan alaçuvvalda görülen bir yanışa ad olması⁴⁹ bir anlam değişimi ve ad

⁴⁶ Soner Akşehirli, *a.g.e.*, s. 111.

⁴⁷ Soner Akşehirli, *a.g.e.*, s. 111-113; Doğan Aksan, *a.g.e.*, s. 69.

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Rıza Filizok, “Mürsel Mecaz”, <http://www.ege-edebiyat.org/modules.php?name=News&file=article&sid=175>, (E.T. 2011); Zeynel Kıran-Ayşe Eziler Kıran, *Dilbilime Giriş*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010.

⁴⁹ Hilmi Dulkadir, “Yanışlarımız”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, s. 134, Şubat 1985.

aktarması örneğidir. Dolayısıyla *goçali* anlam birimi artık sadece bir kişi adını değil, bir yanışı da göstermektedir. Böylece bir kişi adı, yanışın adı haline gelmiş olur. Bu aktarmada, yanışın şekli *goçali* adlı kişiye benzetilmediğine göre burada bir ad aktarması bulunmaktadır. Aynı durum millet, boy veya oymak adları, yer adları veya renk adlarından yapılan aktarmalarda da görülebilmektedir (Tablo 2):

Tablo 2: Ad Aktarması Yoluyla Oluşan Yanış Adları

Ad	Şekil	Yöre
<i>Bereket</i>		Niğde ⁵⁰
<i>Cafer</i>		Muğla (Milas) ⁵¹
<i>Goçali</i>		Mersin (Mut) ⁵²
<i>Türk Ocağı</i>		Kırşehir ⁵³

Sonuç

1. Anadolu sahası Türk halı ve düz dokuma ürünlerinde kullanılan yanışların adları üzerine hazırlanan bir projenin⁵⁴ verileri kullanılarak yapılan bu çalışmada, yanışların adlandırılma yolları üzerinde durulmuştur.

2. Adlandırma süreci, kısaca, “*varlığa anlam verme eylemi*” olarak da tanımlandığı için her adlandırma bir anlamlama her anlamlama da bir adlandırma olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, yanışların adlandırılma süreci anlamlama süreci açısından da incelenmiştir.

3. Anlamlamanın temeli adlandırma olduğundan dolayı, yanış adları öncelikle adlandırılma süreci açısından değerlendirilmiştir. Yanışlar *anlamlama* (signification) sürecine göre iki başlık altında incelenmiştir: İlk (Özgün) Adlandırma Yoluyla Verilen Yanış Adları ve İkincil Adlandırma Yoluyla Verilen Yanış Adları.

4. Üzerinde çalışılan yanış adlarının bir kısmı (ör. *burmalı kurt tabanı*, *dalaklı kıvrım*, *dikmeli çapraz*, *çengelli baklava*, *gelin boğan* vb.), yanış

⁵⁰ Yusuf Durul, *a.g.e.*

⁵¹ Bekir Deniz, “Milas Halıları”, *Bilim Birlik Başarı Dergisi*, Yıl: 12, Sayı: 49, s. 17, 1987.

⁵² Hilmi Dulkadir, “a.g.m.”, s. 134.

⁵³ Bekir Deniz, “Kırşehir Halıları”, *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Sayı: III, s. 44, İzmir 1984.

⁵⁴ Mustafa Karataş, *a.g.e.*

adı olmasının dışında bir sözlük birim olmadığı için ilk (özgün) adlandırma olarak değerlendirilmiştir.

5. Yanış adının bir kısmının da yanış adı olarak kullanılmasının dışında, genel dilde bir sözlük birim olmasından dolayı başka bir “şey”in adını aldığı görülmüş ve bu tür örnekler de “İkincil Adlandırma Yoluyla Verilen Yanış Adları” başlığı altında değerlendirilmiştir.

6. “İkincil Adlandırma Yoluyla Verilen Yanış Adları”nda incelenen yanış adlarının hepsinde bir “Anlam Değişmesi”, nesne ile şekil ya da iki ad arasında benzerlik ilişkisi kurulabildiği örneklerde “Deyim Aktarması” ve benzerlik dışında bir ilişkiye (bitişiklik) sahip olan örneklerde ise “Ad Aktarması” olduğu görülmüştür.

7. Üzerinde çalışılan yanışların önemli bir kısmının anlamlama (adlandırılma) sürecindeki özellikleri (adlandırılma yolu), bazı yanış adlarının kelime anlamlarının, bazı yanış adlarının ise şekillerinin tespit edilememiş olmasından dolayı belirlenememiştir.

8. Sonuç olarak, Anadolu sahası Türk halı ve düz dokuma ürünlerinde kullanılan yanışların adlarının, Türkçenin anlam dünyasına dair çok önemli özellikleri sergiledikleri ve gerek adlandırma yolları gerekse aktarmalar açısından çok özgün örnekleri barındırdığı görülmektedir. Bu veriler, dokuyucuların (Türk kadınlarının) sadece yüne değil Türkçeye de hayat verdiklerini göstermektedir.

Kaynaklar

Aksan, Doğan, *Anlambilim*, Engin Yayınevi, Ankara 1999.

Aksoy, Mustafa, “Kültür Sosyolojisi Açısından Halı-Kilim Sanatı ve Etnoğrafik Eserlerdeki Damgaların Dili”, 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (İcanas, 10-15.09.2007), *Maddi Kültür Bildirileri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, C. 1, s. 75-103, Ankara 2008.

Akşehirli, Soner, *Temel Anlambilim (Semantik) Kavramları Üzerine Bir İnceleme*, Ege Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2004.

Arat, Reşid Rahmeti, *Kutadgu Bilig (İndeks)*, (Metni Yayına Hazırlayanlar: Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1979.

Başkan, Özcan, *Dilde Yaratıcılık*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2006.

Burke, Peter, *Afişten Heykele Minyatürden Fotoğrafa Tarihin Görgü Tanıkları*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003.

Clauson, Sir Gerard, *An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford Üniversitesi Yayınları, İngiltere 1972.

Çelik, Adem, “Doğu Bayazıt ve Çevresi El Dokuma Yaygıları”, *Güneşin Doğduğu Yer Doğu Bayazıt Sempozyumu*, s. 368-384, Ağrı 2004.

Çınar, Aliye, “Yaşayan Bir Varlık Olarak Dil”, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Y. 2, S. 5, s. 105-122, Ankara 2005.

Deniz, Bekir, “Kırşehir Halıları”, *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, S. III, s. 25-81, İzmir 1984.

Deniz, Bekir, “Milas Halıları”, *Bilim Birlik Başarı Dergisi*, Y. 12, S. 49, s. 13-20, 1987.

Deniz, Bekir, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

Dulkadir, Hilmi, “Yanırlarımız”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Şubat, s. 130-150, Ankara 1985.

Durul, Yusuf, *Türk Yörük Kilimleri (Niğde Yöresi)*, Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi, İstanbul 1977.

Erkman-Akerson, Fatma, *Göstergebilime Giriş*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2005.

Ersoy, Abdülkadir, *Anatolian Carpets And Weavers*, Ersoy Ersoy Publication, Ankara 1987.

Filizok, Rıza, *Anlam Analizine Giriş*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2001.

Filizok, Rıza, “Mürsel Mecaz”, [Http://Www.Ege-Edebiyat.Org/Modules.Php?Name=News&File=Article&Sid=175](http://www.Ege-Edebiyat.Org/Modules.Php?Name=News&File=Article&Sid=175), (E.T. 2011d).

Karaağaç, Günay, *Dil, Tarih ve İnsan*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, (2. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2009.

Karahan, Recai, “Kırşehir Kilimlerinin Dünü Bugünü”, *Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri, Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 65-79, Ankara 1997.

Karataş, Mustafa, *Türk Dilinde Yanış (Motif) Adları-Anadolu Sahası*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla 2013.

Kıran, Zeynel, Eziler Kıran, Ayşe, *Dilbilime Giriş*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010.

Kırzioğlu, Neriman Görgünay, *Eşme Kilimleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994.

Mülayim, Selçuk, *Değişimin Tanıkları-Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999.

Önder, Mehmet, “Anadolu’da Kilimler de Konuşur”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Y. 3, S. 11, s. 45-49, 1991.

Sekendiz, A. Orhan, *Balıkesir Yöresi Yağcıbedir Halıları Motif Envanteri*, Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi Yayınları, Balıkesir 1997.

Sevinç, Berna, *Geleneksel Milas Halıları Desen ve Kompozisyon Kataloğu*, Milas Belediyesi Kültür Yayınları, Milas 2005.

Şenel, Alaeddin, *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2009.

Şimşek, Mehmet Ali, "Delâlet Kavramı Çerçevesinde Lafız ve Anlam İlişkileri", *Nüsha (Şarkiyat Araştırmaları Dergisi)*, S. II, s. 80-111, 2001.

Tural, Sadık, "Halı'nın İşlevinin Özel Bir Göstergesi", *Arıç*, Y. 1, S. 4, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, s. 8-18, Ankara 1998.

Tural, Sadık, "Estetik Duyarlılık Konusunda Kavramlaştırma Denemesi", *Erdem (Aydın Sayılı Özel Sayısı)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, C. 9, S. 27, s. 1255-1267, Ankara 1997.

Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2002.